

AZ EGYETEMI KÖZÖSSÉGI SZEREPVÁLLALÁS TÁMOGATÓ TÉNYEZŐI EGY HAZAI EMPIRIKUS KUTATÁS TAPASZTALATAI ALAPJÁN

MÁLOVICS GYÖRGY* – WAHYUNI ANDI SRI

Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar Ökológiai Közgazdaságtan Intézet, Szeged

Beérkezett: 2024. március 20., elfogadva: 2024. április 30.

Az egyetemi közösségi szerepvállalás (EKSZ) megközelítésének gyakorlati megvalósítása az egyetemek számára lehetőség arra, hogy megfeleljenek napjaink egyik társadalmi és politikai elvárásának, nevezetesen, hogy bizonyítsák társadalmi hasznosságukat. És bár az EKSZ akadémiai szférabeli elterjedtségnek foka alacsony, mégis azonosíthatók olyan tényezők, amelyek e megközelítésmód terjedését támogatják. Tanulmányunkban kvalitatív empirikus kutatásunk alapján azt vizsgáljuk, hogy hazánkban mely tényezők azok, amelyek hozzájárulhatnak az EKSZ szélesebb körű elterjedéséhez. Következtetésünk, hogy hazánkban az EKSZ-i jellegű tevékenységek terjedése elsősorban az ez iránt elkötelezett és a gyakorlati megvalósulás érdekében hosszú távon is elkötelezetten dolgozó akadémiai szereplőknek köszönhető, azaz alulról jövő jelleggel történik.

Kulcsszavak: egyetemi közösségi szerepvállalás, támogató tényezők, alulról jövő jelleg

FACTORS THAT SUPPORT THE SPREAD OF UNIVERSITY COMMUNITY ENGAGEMENT (UCE) – EXPERIENCES OF AN EMPIRICAL INVESTIGATION FROM HUNGARY

University community engagement (UCE) provides an opportunity for universities to meet today's social and political expectations in relation to proving their social usefulness. Even though UCE as an academic practice is still at an early, peripheral phase within academy, it is still possible to identify factors that support the spread of UCE. Within present paper, we examine such factors in a Hungarian context, based on the results of a qualitative empirical research process. Our results show that the spread of UCE in a Hungarian context is most of all the result of committed academic actors working on the establishment of UCE initiatives on the long-run, i.e. it happens in a bottom-up manner.

Keywords: university community engagement, supporting factors, bottom-up processes

* Levelező szerző: Málovics György PhD, egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem Gazdaságtudományi Kar Ökológiai Közgazdaságtan Intézet, 6720 Szeged, Kálvária sgt. 1. E-mail: malovics.gyorgy@eco.u-szeged.hu

Bevezetés

Az egyetemeknek az utóbbi évtizedekben egyre inkább bizonyítaniuk kell társadalmi hasznosságukat, amelynek egyik lehetséges eszköze az egyetemi közösségi szerepvállalás (EKSZ) (Goddard et al. 2016; Király–Géring 2021). Az EKSZ során az egyetemek egyetemen kívüli szereplőkkel működnek együtt olyan módon, hogy az, ha eltérő módon is, de mindegyik félnek kölcsönösen hasznos, és ami gazdagítja az egyetemek főtevékenységeit (Benneworth 2018a, 2018b).¹

Az EKSZ megközelítésében ezen egyetemen kívüli szereplők nem a harmadik missziós együttműködések gyakorlata során megjelenő üzleti szervezetek (Gál–Ptaček 2011), hanem sokkal inkább a közösség hangnélküli, marginalizált, periferezált csoportjai. Az együttműködések célja pedig ennek megfelelően a társadalmi igazságosság és környezeti fenntarthatóság értékei mentén alakul.

Jelen tanulmányban azt vizsgáljuk meg, hogy mely tényezők támogathatják/segíthetik az EKSZ terjedését. A nemzetközi szakirodalom mellett egy 2023 áprilisa és 2024 februárja közt lefolytatott, feltáró jellegű, kvalitatív, félig strukturált egyéni mélyinterjúkon alapuló empirikus kutatásra támaszkodunk, melynek célja az EKSZ hazai helyzetének feltérképezése, megértése volt. Ennek megfelelően a kutatás nem pusztán az EKSZ terjedését támogató tényezőkre vonatkozott, hanem az ezt akadályozó tényezőkre (Málovics 2024b), az EKSZ társadalmi hatásaira (Málovics 2024c), illetve az oktatáshoz és kutatáshoz kapcsolódó hazai EKSZ tevékenységek konkrét megvalósulási formáira (Málovics 2024a).

Tanulmányunkban először röviden bemutatjuk a szakirodalom által az EKSZ terjedése vonatkozásában támogató tényezőként azonosított folyamatokat, mielőtt rátérünk kvalitatív kutatásunk módszertanára és eredményeire. Tanulmányunkat következtetéseinkkel zárjuk.

Az EKSZ-t támogató tényezők

Számos korábbi tanulmány tárgyalja az EKSZ terjedését támogató tényezőket. Arnold, Dolenc és Wells (2008) az EKSZ-ben részt vevő szereplők aktív mivoltának, illetve a közösségi elkötelezettség folytatására irányuló stratégiák egyértelműségének a fontosságát hangsúlyozzák. Martin, Smith és Phillips (2005) a sikeres EKSZ terjedésének több kritériumát határozta meg, nevezetesen a finanszírozást, a kommunikációt, a szinergiát, a mérhető eredményeket, az eredmények láthatóságát és diszszeminációját, a szervezeti kompatibilitást, illetve az egyszerűséget. Kommunikáció alatt a szerzők ebben az esetben az egyetemi és a közösségi résztvevők közötti, a kezdeti találkozókön potenciálisan felmerülő problémák, kihívások és elvárások azonosítását és megvitatását értik, míg a szinergia értelmében az egyetemi oktatóknak a helyi közösséget teljes jogú partnereként kell kezelniük az együttműködési folyamatban. A szervezeti kompatibilitás értelmében fontos a hatalom és döntéshozatal egyenlőségen alapuló megosztása, és hogy a partnerség célja minden fél számára fontos, reális és megvalósítható legyen.

¹ Egyetemi közösségi szerepvállalásként jelen tanulmányban az angol „university community engagement” koncepcióra hivatkozunk. E fordítás annyiban félrevezető lehet, hogy a „community engagement” eredetileg az egyetem helyi közösségét, lokális társadalmát, az intézményt körülvevő társadalmi környezetet jelentette, nem pedig általában bizonyos jellegű külső kapcsolódást/szerepvállalást, ahogyan azt a gyakran előzményként hivatkozott amerikai „land grant” egyetemek példája (Benneworth–Osborne 2013) is mutatja. Mindemellett napjainkra a „university community engagement” koncepciójába már a helyi közösségen túlmutató egyetemi kapcsolatok is beleérthetők, a koncepció a gyakorlatban sokszor ezekre is kiterjed (lásd pl. GUNI 2013, Goddard et al. 2016), ezért jelen tanulmányban maradunk a – feltehetően bármely más fordításhoz hasonlóan nem tökéletes – „közösségi szerepvállalás” kifejezés használatánál.

Cunningham és Smith (2020) a kultúra tényezőjének beemelésével egészítik ki a sikeres EKSZ követelményeit: a szerzők szerint a legfontosabb tényező, hogy az EKSZ-nek összhangban kell lennie a közösség és az egyetem kultúrájával, értékeivel. Továbbá, fontos az EKSZ kapcsán egyfajta küldetésnyilatkozat, amelyben mindkét (akadémiai és nem akadémiai) fél kinyilvánítja elkötelezettségét. Végül az EKSZ-nek rendelkeznie kell az egyetemi adminisztráció támogatásával is, amely magában foglalja az infrastrukturális és pénzügyi támogatást mint az EKSZ komolyan vételének jelét is egyúttal.

Ramsbottom és szerzőtársai (2018) szakirodalmi áttekintő tanulmányukban a nem akadémiai partnerek (közösségek) kontextusára való érzékenységet emelik ki, mint az EKSZ kulcstényezőjét. E tényezőnek különösen nagy a szerepe a sikeres EKSZ-kezdemenyvezések vonatkozásában, amennyiben az akadémiai és nem akadémiai szereplők közt nagy a társadalmi távolság (Málovics et al. 2021; Wahyuni–Málovics 2023): ha az EKSZ folyamatában a magasabb társas hatalommal bíró akadémiai szereplők nem érzékenyek a marginalizált/periferizált szereplők életét meghatározó kontextusra, az ahhoz vezethet, hogy szándékolatlanul is rátolják/rákényszerítik saját, a partnerközösségek életétől/létezésétől „idegen” normáikat az együttműködésre, aminek következtében a folyamat a partnerek számára irrelevánssá/haszontalanná (haszon nélkülivé) válik.

De Weger és szerzőtársai (2018) szakirodalmi áttekintő tanulmányukban nyolc alapelvet fogalmaztak meg az EKSZ számára. Az első értelmében az EKSZ-nek biztosítania kell, hogy az akadémiai résztvevők támogató és facilitáló vezetést nyújtsanak a helyi közösség számára: olyan folyamatot, amely támogatja a partnerközösséget annak tevékenységeiben és feladataiban anélkül, hogy túlzottan tekintélyelvű és korlátozó lenne. A második tényező a biztonságos és bizalomteljes környezet biztosítása, amely lehetővé teszi a helyi közösség számára az együttműködéshez való érdemi hozzájárulást, azaz azt, hogy mindkét fél ötleteket és kritikát is megfogalmazhasson. A harmadik alapelv a partnerek korai bevonása: a nem akadémiai partnereket a lehető legkorábbi fázisban be kell vonni az együttműködési folyamatba, amikor érdemi döntések még nem születtek meg (például az együttműködés céljával, módjával stb. kapcsolatban). A negyedik szempont a megosztott döntéshozatal, irányítás és ellenőrzés: a folyamatnak ösztönöznie kell a partnereket a döntéshozatali és irányítási folyamatokba való bekapcsolódásra, hogy ötleteik, törekvéseik valódi elismerése megtörténhessen. Az ötödik alapelv a szakemberek (akadémiai résztvevők) és laikusok (nem akadémiai résztvevők) között fennálló hatalmi egyenlőtlenségekkel kapcsolatos állampolgári tapasztalatok elismerése és kezelése. Az egyetemi szereplőkre hajlamosak vagyunk szakemberként/szakértőként tekinteni, és emiatt kompetensebb csoportnak tekinteni őket, mint a helyi közösséget. Ez hatalmi aszimmetriát eredményez, amely a sikeres EKSZ megvalósításának akadályá, lévén a sikeres EKSZ-hez a két félnek legitim és egyenrangú partnernek kell tekintenie egymást (Mileski–Mohamed–Hunter 2014). A hatodik alapelv a helyi közösségbe való befektetés: ha egyes csoportok/közösségi tagok úgy érzik, hogy nincsenek meg a készségeik és az önbizalmuk egy akadémiai szereplővel közös EKSZ folyamatban való részvételhez, számukra az egyetemnek tanulási lehetőségeket kell biztosítania, felruházandó őket a részvételhez szükséges készségekkel és önbizalommal. A hetedik alapelv a gyors és kézzelfogható eredmények elérése: az együttműködés korai szakaszaiban elért korai sikerek lendületet adnak a helyi közösségnek, hogy az más közös célok elérése érdekében is tenni és együttműködni szándékozzon. Az utolsó alapelv értelmében mindkét fél motivációját figyelembe kell venni: a nem akadémiai partnereket hagyni kell az őket érdeklő és motiváló projektekben részt venni (nem pedig az egyetemet érdeklő/motiváló irányokba tolni/terelni őket).

A fentiek alapján tehát azt mondhatjuk, hogy az EKSZ kapcsán fontos a támogató 1) kontextus (kultúra, értékek, kapcsolatok/kapcsolódások); 2) személyek / eszközök / infrastrukturális feltételek (aktív akadémiai szereplők, finanszírozás, adminisztratív támogatás); illetve 3) stratégiai hozzá-

állás (előkészítés, kommunikáció, szinergiák keresése-kialakítása-fenntartása, a gyors és mindenki számára fontos eredmények, illetve disszemináció).

A kutatás módszertana

Ahogy az korábban is említettük, a jelen tanulmány empirikus alapját jelentő kutatás egy szélesebb fókuszú, feltáró jellegű vizsgálódás része, amely során az EKSZ hazai helyzetét igyekeztünk feltárni és megérteni. Jelen tanulmány vonatkozásában kutatási kérdésünk: Milyen tényezők azonosíthatók hazánkban, amelyek támogatják az EKSZ-i jellegű tevékenységek terjedését?

Kutatási kérdésünk megválaszolásához kvalitatív kutatást folytattunk: 2023 áprilisa és 2024 februárja közt félig strukturált online egyéni mélyinterjúkat folytattunk EKSZ-jellegű folyamatokat működtető olyan hazai szereplőkkel, akik akadémiai jellegű munkájuk során nem akadémiai szereplőkkel (civilszervezetekkel, helyi közösségekkel) működnek együtt oktatási és/vagy kutatási keretben (is), a társadalmi igazságosság és fenntarthatóság értékei mentén.

A kutatás során hólabda mintavételt alkalmaztunk. Összesen 38 interjú folytattunk le 42 személlyel (két interjú két-két fő, egyen pedig három fő vett részt). Interjúalanyaink zöme az akadémiai szférában (elsősorban valamely hazai egyetemen) dolgozik, míg néhány interjúalany az akadémiai szférán kívül folytat EKSZ-jellegű együttműködések, leginkább civilszervezeti keretek közt. Az online interjúkról szó szerinti leirat készült. A leiratokat Nvivo szoftver segítségével elemeztük (kódoltuk s alakítottunk ki kategóriákat), induktív módon eljárva, azaz szövegből kiemelkedő (in vivo) kódokat meghatározva. Az elemzés során az e kódok alapján kiemelkedő egyik markáns kategória az EKSZ intézményesítését, terjedését, fenntarthatóságát támogató tényezők köre – azaz jelen publikáció témája.

A megkérdezettek intézményi és szakmai háttere diverz: „segítő szakmák” (fogyatékoságtudomány, szociális munka) kapcsán oktató és kutató emberek ugyanúgy a mintába kerültek, mint építész-mérnöki vagy közgazdaságtudományi képzésben, pedagógusképzésben vagy éppen művészeti képzésben részt vevő (oktató/kutató) szereplők.

A kutatás során fontos volt számunkra a megkérdezettek anonimitásának biztosítása, különösen, hogy többen kifejezték az interjú során, hogy a hazai illiberális politikai fordulat (*Grzebalska–Pető 2018*) eredményeképpen is, egyes tipikus (marginalizált/periferizált) EKSZ-i partnerek vonatkozásában megvalósuló állami stigmatizációs kampányok (l. pl. *Udvarhelyi 2014*), valamint a hazai egyetemek alapítványi modell mentén történő átalakítása (*Kováts et al. 2024*) és az ezzel járó erőteljesebb függőségi viszonyok következtében az anonimitás különösen fontos számukra. Ebből fakadóan az elemzés első változatát interjúalanyaim számára e-mailben elküldtem, s lehetőségük volt visszacsatolni annak vonatkozásában, hogy a rájuk vonatkozó részek (pl. idézetek) közölhetők-e (változtatással vagy anélkül).

Eredmények: az EKSZ intézményesítését, terjedését, fenntarthatóságát támogató tényezők

Interjúalanyaink számos létező, megvalósult gyakorlatot említettek, amelyek megítélésük szerint támogatják az EKSZ terjedését. A leggyakrabban említett tényező az EKSZ terjedése kapcsán az adott intézményben az e terület iránt érdeklődő és e területen aktívan és kitartóan tevékenyen kezdeményező emberek (oktató-kutatók) jelenléte volt.

„Hát, 2010, én ’10-ben kezdtem, teljesen informálisan. Mi segít? Iszonyú sok munka. Szerintem nagyon sok munka, így nagyon általános ez az első, ami eszembe jut, meg kitartás, meg akarás.

Ez szerintem a legfontosabb, meg vízió, szerintem az még nagyon fontos, hogy legyen vízió misszió arról, hogy miért akarja az ember ezt csinálni, mert ez tudom, hogy klisé hangzik, de szerintem nekünk tökre segített, mert azért sokszor akartak minket eltéríteni mindenféle irányba, meg mondani, hogy erre nincs szükség. Még most is van..., de hogy ilyen eltéríthetetlenek vagyunk szerintem. Én legalábbis szeretem azt gondolni, hogy azok vagyunk, és én mindenképpen. És hogy kicsit ilyen missziós tevékenységként is gondolunk magunkra, és szoktam ezt a klisé-t is mondani, hogyha becsukják az ajtót, akkor bemászunk az ablakon.” (egyetemi oktató, részvételi oktatási és kutatási projektekkkel foglalkozó szervezeti egység vezetője)

A legerencsésebb és potenciálisan legnagyobb hatású, ha ezen emberek csapatként tevékenykednek az EKSZ-jellegű tevékenységekkel kapcsolatban (akár ezek intézményesítése érdekében), lévén, hogy így e kezdeményezésekben különböző, egymást kiegészítő szerepekben közösen vesznek/vehetnek részt. Szintén fontos, hogy e személyeknek legyen az EKSZ-szel kapcsolatos víziója (hová szeretnének e tevékenységekkel / működési móddal eljutni, miért fontos ez az adott intézmény számára stb.), képesek legyenek az EKSZ intézményen belüli pozicionálására (hol s mi lehet az EKSZ-jellegű kezdeményezések helye s szerepe adott intézmény életében), ami kapcsán természetesen fontos az intézményi beágyazottság és az intézmény alapos ismerete. Fontos továbbá, hogy képesek legyenek reális (megvalósítható) célokat kitűzni az EKSZ-jellegű kezdeményezések vonatkozásában; ismerjék és adott esetben legyenek képesek alkalmazni az EKSZ-jellegű hazai és nemzetközi jó gyakorlatokat, megközelítéseket, módszereket; rendelkezzenek magasfokú kooperációs készséggel (legyenek képesek adott intézményen belül másokat megszólítani, másokkal együttműködni az EKSZ-jellegű tevékenységek érdekében); illetve legyenek képesek és hajlandóak folyamatosan képezni önmagukat, tanulni, megújulni. Támogató környezetet teremthet a határátlépést facilitáló személyek számára, ha építhetnek (akár kis léptékű) intézményi előzményekre – azaz olyan múltbéli eseményekre, tevékenységekre, amelyek EKSZ-jelleggel működtek adott intézményben.

„Amúgy engem sokszor inspirált az, amit az USA-ban láttam. Tehát, hogy például ez a hajléktalanságban élő embereknek ez a kunyhóépítés, ez is részben onnan is jött, hogy ott vannak kimondottan ilyen közösségek. Denverben tanítottam, és ott volt a Beloved Community Village, ahol ilyen kis néhány négyzetláb, mondjuk ilyen tíz négyzetméter talán, de lehet, hogy még akkora sincs – kis kunyhókat építettek egy telken. Akkor éppen volt azt hiszem 17 darab, ahol egy-két ember lakhatott. De ez minden komfort nélküli, ez egyetlen helyiség. Mondjuk annyi komfort, hogy volt benne egy klíma, amivel hűteni meg fűteni lehetett. És ezek egy önkormányzati telken épültek. És ez nekem nagyon tetszett, hogy itt bármédig maradhat az ember.” (egyetemi oktató)

Egyes kulcsszereplők e kiemelt szerepe az EKSZ-jellegű kezdeményezések kapcsán ugyanakkor komoly kockázatot is jelent az EKSZ-jellegű kezdeményezések vonatkozásában: ha és amennyiben az EKSZ intézményesülése nem történik meg, akkor egyes szereplők olyan mértékben kulcsszerepre tehetnek szert, hogy távozásukkal a vonatkozó intézményi gyakorlatok is sérülnek (akár meg is szűnhetnek).

Szintén kulcsfontosságú a megkérdezettek szerint, hogy az intézmények (személyek) képesek legyenek a részt vevő felek egyenlőségén alapuló kapcsolatot kialakítani a nem akadémiai partnerekkel. Ennek kapcsán fontos, hogy mind az intézmények, mind pedig az EKSZ-jellegű kezdeményezések működtetői hagyjanak időt e kapcsolatoknak (ki)alakulni, mert például az egyenlő jellegű együttműködés, és így az EKSZ sikere szempontjából fontos személyes bizalmi viszonyok nem feltétlenül alakulnak ki egyik pillanatról a másikra.

„Hát, törekszünk mindent nagyon bebiztosítani. Szerintem az idő az egyik fontos szempont. Tehát, hogy ez nem egy Tinder-randi. Hanem, hogy tényleg hagyjunk időt, hogy megismerjük egymás szándékait. És hogy az embereknek kell idő, hogy megértsék, hogy amit mi szeretnénk, az róluk szól. És adunk arra időt a projektben, hogy mindenki odaérjen. Hogy ne kelljen radikális döntéseket meghozni egy-egy nézeteltérés vagy bármi miatt. Hogy tudjuk azt mondani, hogy oké, akkor legközelebb ránézünk másképp.” (civilszervezet közösségi tervezési együttműködések vezető munkatársa)

Ugyanígy EKSZ-jellegű kezdeményezéseket támogató hatásuk lehet az intézményen belüli, EKSZ-jellegű tevékenységekkel foglalkozó, a kollégák részére nyújtott tájékoztatásnak, képzéseknek, valamint az intézményen belül és más intézményekben hasonló megközelítésekkel dolgozó akadémiai kollégákhoz, hallgatókhoz, illetve egyéb nem akadémiai érintettekhez (civilszervezetekhez, helyi közösségekhez stb.) való kapcsolódásnak, a velük közös hálózatépítési tevékenységeknek.

Szintén sokan számoltak be arról, hogy nemzetközi, illetve hazai projektek támogatták őket abban, mind anyagi értelemben, mind pedig az intézményen belüli legitimitáció vonatkozásában, hogy EKSZ-jellegű tevékenységekbe kezdjenek, ilyeneket folytassanak. Néhány interjúalany szerint ennek kapcsán az akadémiai szféra változik, és elsősorban nemzetközi, de valamelyest hazai szinten is egyre nyitottabb az együttműködő jellegű kutatási projektek elismerésére, ezek anyagi támogatására (finanszírozására). E projektek lehetőséget adnak a nemzetközi szakmai hálózatokba való bekapcsolódásra, és így komoly tanulási potenciált jelentenek a hazai aktorok számára. Ugyanakkor általában a projektalapú működés nem ellentmondásmentes az EKSZ-re gyakorolt hatás szempontjából (Málovics 2024b).

Számos interjúalany számolt be arról, hogy a támogató vezetői hozzáállás kulcsfontosságú az EKSZ-jellegű gyakorlatok érdemi folytatásához, intézményesítéséhez.

„Tehát, hogy hisznek bennünk, hisznek bennünk, és elismernek. Az elismerés azt ne így gondold, hogy anyagilag vagy kitüntetést kapunk, hanem nem akarnak változtatni azon, amit csinálunk, hanem örülnek neki, hogy mi csináljuk, és önjárók vagyunk, és nincs velünk gond, és hozzuk azokat az eredményeket, amiket szeretnénk.” (egyetemi oktató, közösségi irodavezető)

Néhány interjúalany említette, hogy az egyetemi vezetésen és hatalommal bíró szereplőkön túlmenően az EKSZ-jellegű tevékenységek intézményi szintű terjedése kapcsán fontos, hogy nyitott, EKSZ-t támogató kultúra, munkahelyi közösség legyen jelen az adott intézményben. E nyitottság elemeként különösen fontosak egyes interjúalanyaink szerint az alábbi tényezők:

- a módszertani diverzitás értékének szakmai elismerése – azaz annak felismerése, hogy csupán azért, mert egyes EKSZ módszertanok eltérnek bizonyos konvencionális akadémiai standardoktól (pl. a minőségbiztosítás, „módszertani szigor” vonatkozásában), attól még ezek is értékes módszertanok az adott intézmény számára;
- az EKSZ-jellegű tevékenységet működtetők autonómiájának biztosítása – annak biztosítása, hogy nincsenek rájuk, illetve az EKSZ-re erőltetve konvencionális (pl. adminisztratív, bürokratikus, módszertani, tematikus, formális) akadémiai eljárások, lévén az EKSZ jellegében nagyban különbözik a konvencionális (pl. első két missziós) akadémiai jellegű tevékenységektől;
- az EKSZ-jellegű tevékenységek elhelyezése a formális intézményi struktúrában (pl. önálló szervezeti egységként, képzésgazdaként stb.), illetve
- előbbivel szoros összefüggésben a hosszabb távú és kiszámítható, állandó, „alanyi jogon” (azaz nem projektalapon) járó finanszírozás, infrastrukturális támogatás.

„Úgyhogy erre csak kurtán tudok neked válaszolni, hogy azt tudom mondani, így visszafordítva, hogy igen, azt gondolom, hogy a belső motiváció és belső, az egyetem vezetésének és közösségének a belső motivációja kell, hogy fenntartson egy ilyen szervezetet.” (részvételi oktatással és kutatással foglalkozó szervezeti egység vezetője)

Néhány interjúalany hangsúlyozta, hogy az EKSZ-jellegű tevékenységek intézményi szintű támogatásának szempontjából komoly előnyt jelent, ha sikerül konvencionális akadémiai-szervezeti mércék (pl. oktatás minőségére, hallgatói elégedettségre, publikációs tevékenységre vagy nemzetközi akkreditációra gyakorolt hatás) szerint bizonyítani az EKSZ-jellegű kezdeményezések értékét.

E fent felsorolt, gyakrabban/többek által hangsúlyozott tényezők mellett egy-két említést kaptak még interjúalanyaink részéről az alábbi (egyéb) támogató tényezők:

- együttműködő / részvételi oktatási-kutatási-szakmai módszerek intézményen belüli képzési programjának létrehozása;
- gyakorlatorientált, projektalapú oktatás (amelyekre kiváló példa a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen [MOME] megtalálható KFI kurzusforma [<https://mome.hu/hu/modulok/kutatas-fejleszt-es-innovacio-kfi-mesterkepzes>] vagy a BCE-n a Corvinus Science Shop facilitálásával zajló science shop kurzusprojektek [<https://www.uni-corvinus.hu/fooldal/kutatas/corvinus-science-shop/>]);
- tanévek/szemeszterek tematizálása adott szakon/intézményben EKSZ-jellegű témák mentén;
- az EKSZ-jellegű együttműködésekre nyitott politikai döntéshozók (pl. a helyi önkormányzat szintjén) mint lehetséges nem akadémiai partnerek;
- az EKSZ-jellegű folyamatokban létrejövő tudás vonatkozásában nyitott hazai (alapvetően hiányzó) publikációs terek létrehozása, megerősítése; illetve
- támogató nemzetközi szakmai környezet (az EKSZ-jellegű megközelítések/módszertanok magas nemzetközi szakmán belüli presztízse).

„...a kurzus az úgy szokott kinézni, hogy az első napon, tehát hogy már az elejétől kezdve folyamatosan együtt dolgozok a civil partnerrel, az intenzív hét első napján érkezik hozzánk és be tud mutatkozni, tehát nem csak abban a fázisban lép be a kurzusba, amikor az érintettekkel készítünk interjút, hanem már amikor tulajdonképpen a keretet meg a témát meghatározzuk, akkor már a civil partner belép ebbe a kurzusba, és ugyanekkor lépett be egyébként az egyetemista szakértő is. Igen, és aztán akkor, amikor a megoldási alternatívákat kell kiválasztani, akkor konzultálnak még az egyetemisták a partnerrel, illetve, még amikor az érintettekről van szó, akkor is szintén a partnernek a tudására fognak támaszkodni az egyetemisták. Ez a második, meg a harmadik napon van, és a negyedik napon, amikor bemutatják az akcióterveiket, akkor szintén ott van a partner és akkor tud visszajelzést adni annak érdekében, hogy a már kigondolt akciótervek, azok miként tudnak úgy megvalósulni, hogy az az érintettek szempontjait is figyelembe vegye, és hogy tudjon valamiféle kisléptékű változást generálni. Az egész kurzusnak az a célja, hogy olyan akcióterveket hozzanak létre az egyetemisták és olyan akciókat valósítsanak meg, ami a választott problémára adott válaszként egy ilyen kis léptékű változást tud előidézni. És akkor három hetük van az egyetemistáknak, hogy ezt az akciót meg tudják valósítani, és aztán pedig bemutatják az akciókat, prezentálnak arról, hogy hova jutottak, ahol szintén ott van a civil partner, meg az egyetemista szakértő.” (egyetemi oktató)

Összegzés

Tanulmányunkban azt elemeztük, hogy mely tényezők támogathatják/segíthetik az EKSZ terjedését hazánkban. Empirikus kutatásunk alapján számos olyan tényezőt azonosítottunk, amelyek megjelennek a nemzetközi szakirodalomban, de eredményeink több ponton ki is egészítik, a kutatás induktív és kvalitatív jellegének köszönhetően részletezik a nemzetközi szakirodalomban megjelenteket, például az aktív akadémiai szereplők egyes jellemzői, tevékenységei és hálózatosodása; egyes támogató intézményi tényezők – pl. módszertani diverzitás, autonómia –; vagy éppen egyes oktatási formátumok vonatkozásában.

Mindemellett fontos hangsúlyozni azt is, amire jelen tanulmányban területi korlátok miatt nem áll módunkban reflektálni: interjúalanyaink szerint az EKSZ terjedését akadályozó tényezők (Málovics 2024b) jelenléte hazánkban az akadémiai szféra vonatkozásában lényegesen gyakoribb a támogató tényezőkéhez képest, az interjúalanyok gyakran emelték ki az interjúkban az EKSZ-t támogató tényezők hazai hiányát. Feltehetően ebből is fakad az EKSZ – egyébként nemzetközi trendekkel összhangban lévő (Benneworth–Osborne 2013) – meglehetősen alacsony mértékű hazai elterjedtsége (Málovics 2024a).

A kutatást a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj támogatta.

IRODALOM

- ARNOLD, M. E., DOLENC, B. & WELLS, E. E. (2008) Youth community engagement: A recipe for success. *Journal of Community Engagement and Scholarship*, Vol. 1. No. 1. p. 9.
- BENNEWORTH, P. (2018a) Introduction. In: P. BENNEWORTH, B. ČULUM, T. FARNELL, F. KAISER, M. SEEBER, N. ŠCUKANEC, H. VOSSENSTEYN & D. WESTERHEIJDEN: *Mapping and Critical Synthesis of Current State-of-the-Art on Community Engagement in Higher Education*. Zagreb, Institute for the Development of Education. pp. 9–15. https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/76357596/TEFCE_Mapping_Critical_Synthesis.pdf [Letöltve: 2021. 11. 23.]
- BENNEWORTH, P. (2018b) Chapter 1: Definitions, approaches and challenges to community engagement. P. BENNEWORTH, B. ČULUM, T. FARNELL, F. KAISER, M. SEEBER, N. ŠCUKANEC, H. VOSSENSTEYN & D. WESTERHEIJDEN: *Mapping and Critical Synthesis of Current State-of-the-Art on Community Engagement in Higher Education*. Zagreb, Institute for the Development of Education. pp. 16–46. https://ris.utwente.nl/ws/portalfiles/portal/76357596/TEFCE_Mapping_Critical_Synthesis.pdf [Letöltve: 2021. 11. 23.]
- BENNEWORTH, P. & OSBORNE, M. (2013) Knowledge, engagement and Higher Education in Europe. In: GUNI (ed.) *Higher Education in the World 5: Knowledge, Engagement & Higher Education: Contributing to Social Change*. Hampshire, Palgrave Macmillan. pp. 219–232.
- CUNNINGHAM, H. R. & SMITH, P. C. (2020) COMMUNITY ENGAGEMENT PLANS: A TOOL FOR institutionalizing community engagement. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, Vol. 24. No. 2. pp. 53–68. <https://openjournals.libs.uga.edu/jheoe/article/view/1696>
- DE WEGER, E., VAN VOOREN, N., LUIJKX, K. G., BAAN, C. A. & DREWES, H. W. (2018) Achieving successful community engagement: A rapid realist review. *BMC Health Services research*, Vol. 18. No. 1. pp. 1–18. <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3090-1>
- GÁL, Z. & PTAČEK, P. (2011) The role of mid-range universities in knowledge transfer in non-metropolitan regions in Central Eastern Europe. *European Planning Studies*, Vol. 19. No. 9. pp. 1669–1690. <https://doi.org/10.1080/09654313.2011.586186>
- GODDARD, J., HAZELKORN, E., KEMPTON, L. & VALLANCE, P. (eds) (2016) *The Civic University. The Policy and Leadership Challenges*. Cheltenham, Edward Elgar. <https://doi.org/10.4337/9781784717728>

- GRZEBALSKA, W. & PETŐ, A. (2018) The gendered modus operandi of the illiberal transformation in Hungary and Poland. *Women's Studies International Forum*, Vol. 68. pp. 164–72. <https://doi.org/10.1016/j.wsif.2017.12.001>
- GUNI (2013, ed.) *Higher Education in the World 5: Knowledge, Engagement & Higher Education: Contributing to Social Change*. Hampshire, Palgrave Macmillan.
- KIRÁLY G. & GÉRING Z. (2021) Having nothing but questions? The social discourse on higher education institutions' legitimization crisis. *Journal of Futures Studies*, Vol. 25. No. 4. pp. 57–70.
- KOVÁTS G., DERÉNYI A., KECZER G. & RÓNAY Z. (2024) The role of boards in Hungarian public interest foundation universities. *Studies in Higher Education*. Vol. 49. No. 2. pp. 368–81. <https://doi.org/10.1080/03075079.2023.2234941>
- MÁLOVICS Gy. (2024a) Az egyetemi közösségi szerepvállalás (EKSZ) terjedését akadályozó tényezők – az EKSZ, mint a nemzetközi akadémiai kapitalizmussal összeférhetetlen megközelítés? *Iskolakultúra*, lektorálás alatt.
- MÁLOVICS Gy. (2024b) Egyetemi oktatás, kutatás és társadalmi hatás – az egyetemi közösségi szerepvállalási kezdeményezések hatásai egy hazai empirikus kutatás tükrében. *Socio.hu Társadalomtudományi Szemle*, lektorálás alatt.
- MÁLOVICS Gy. (2024c) Hazai egyetemi közösségi szerepvállalási gyakorlatok a társadalmi igazságosság lencséjén keresztül. *Civil Szemle*, közlésre elfogadva, megjelenés alatt.
- MÁLOVICS Gy., JUHÁSZ J., MÉREINÉ BERKI B., MIHÓK B., SZENTISTVÁNYI I., PATAKI Gy., NAGY M. & TÓTH J. (2021) Confronting Espoused Theories with Theories-in-Use: Challenges of Participatory Action Research with Marginalized Communities in Contributing to Social Change and Theory Building. *Action Research*, Vol. 19. No. 2. pp. 255–76. <https://doi.org/10.1177/1476750318774389>
- MARTIN, L. L., SMITH, H. & PHILLIPS, W. (2005) Bridging "town & gown" through innovative university-community partnerships. *The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, Vol. 10. No. 2. pp. 1–16.
- MILESKI, K., MOHAMED, A. & HUNTER, R. (2014) Creating inclusive spaces for partnership: Responses from local leaders engaged in a community-university partnership centre. *Gateways: International Journal of Community Research and Engagement*, Vol. 7. No. 1. pp. 144–156.
- RAMSBOTTOM, A., O'BRIEN, E., CIOTTI, L. & TAKACS, J. (2018) Enablers and barriers to community engagement in public health emergency preparedness: a literature review. *Journal of Community Health*, Vol. 43. No. 2. pp. 412–420. <https://doi.org/10.1007/s10900-017-0415-7>
- UDVARHELYI É. T. (2014) If We Don't Push Homeless People out, We Will End up Being Pushed out by Them: The Criminalization of Homelessness as State Strategy in Hungary. *Antipode*, Vol. 46. No. 3. pp. 816–34. <https://doi.org/10.1111/anti.12068>
- WAHYUNI, A. S. & MÁLOVICS, Gy. (2023) Top-Down Motivation in University-Community Engagement. *Journal of Higher Education Outreach and Engagement*, Vol. 27. No. 2. pp. 43–63.

A cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje és az esetlegesen végrehajtott módosítások feltüntetésre kerülnek. (SID_1)